

ΑΡΧΑΙΑ ΘΕΑΤΡΑ ΗΠΕΙΡΟΥ

Ρωμαϊκό θέατρο Νικόπολης

An aerial photograph of a landscape in Greece. In the foreground, there are dense green olive trees. A dirt path winds through them on the right. To the left, there are ruins of ancient stone walls and a small arched structure. In the middle ground, a well-maintained green golf course is visible. In the background, a village with white buildings and red roofs is nestled at the foot of a hill. The sky is clear and blue.

Ο δρόμος της ιστορίας...

Τα μνημεία της Ηπείρου είναι
ξακουστά. Σε λίγο θα είναι και...
επώνυμα. Σε εξέλιξη βρίσκεται η
διαδικασία *branding* της διαδρομής που
ενώνει τα αρχαία θέατρα Δωδώνης,
Νικόπολης, Κασσώπης, Αμβρακίας
και Γιτάνων, με πρωτοβουλία του
«Διαζώματος». Ενώ ετοιμάζεται
προς ένταξη στο ΕΣΠΑ πρόγραμμα
«ζεύξης» των σύγχρονων υποδομών
με τους αρχαιολογικούς τόπους της
ηπειρωτικής γης

ΚΕΙΜΕΝΟ: ΑΛΕΞΑΝΔΡΑ ΡΑΠΤΗ

ΑΡΧΑΙΑ ΘΕΑΤΡΑ ΗΠΕΙΡΟΥ

Αρχαίο θέατρο Γιτάνων

Ρωμαϊκό ωδείο
Νικόπολης

Ο Σταύρος Μπένος δεν είναι αρχαιολόγος. Ωστόσο η θητεία του στο υπουργείο Πολιτισμού τον επηρέασε σε τέτοιο βαθμό που τον ώθησε να δημιουργήσει έναν φορέα, μία κίνηση πολιτών όπως είθισται ο ίδιος να λέει. Κι εγένετο το «Διάζωμα», σωματείο

μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα. Ο ίδιος και οι συνεργάτες του -εγνωσμένου κύρους αρχαιολόγοι, αρχιτέκτονες, πολιτικοί μηχανικοί- ταξιδεύουν συχνά ανά την Ελλάδα, ώστε να κοινωνήσουν τους σκοπούς του «Διαζώματος», που δεν είναι άλλοι από την έρευνα, αποκατάσταση, ανάδειξη και προβολή των αρχαίων

θεάτρων της χώρας. «Λειτουργούμε ως ο συνδετικός κρίκος μεταξύ όλων των δυνάμεων της πατρίδας μας. Γι' αυτό και έχουμε εξαιρετική συνεργασία τόσο με το υπουργείο Πολιτισμού όσο με τα πανεπιστήμια αλλά και τις ξένες αρχαιολογικές σχολές». Προτεραιότητα, ωστόσο, συνιστά η αναζήτηση χορηγιών προκει-

Μικρό θέατρο
Αμβρακίας

μένον τα έργα που ανακοινώνονται να ολοκληρώνονται κιόλας. Απώτερος στόχος να διαρραγεί ο πέπλος σιωπής συγκεκριμένων αρχαίων θεάτρων. Να βοηθήσουν ώστε να «ξαναζωντανέψουν» έπειτα από αιώνες. Δημιουργώντας τις αφορμές για να αναπτυχθεί ο πολιτιστικός τουρισμός και, κατά συνέπεια, οι το-

πικές κοινωνίες. Και φυσικά μπορούν να συνεισφέρουν τα μνημεία στην ενδυνάμωση της εθνικής οικονομίας. Αρκεί διορατικοί άνθρωποι να διατρέξουν τις σύγχρονες προτάσεις που έχουν υποβληθεί, διεθνώς, σχετικά με τη βιώσιμη ανάπτυξη και τη σύνδεσή της με τον πυλώνα του πολιτισμού. Οι άνθρωποι του σωματείου

«Διάζωμα» τολμούν να εφαρμόσουν αυτά που καιρό τώρα εμφανίζονται, σε παγκόσμιο επίπεδο, ως αυτονόητα.

Ανάπτυξη με επίκεντρο τα μνημεία

Η 6η γενική συνέλευση του «Διαζώματος» θα πραγματοποιηθεί από τις 19-22 Σεπτεμβρίου, στο αρχαίο θέατρο της ►

ΑΡΧΑΙΑ ΘΕΑΤΡΑ ΗΠΕΙΡΟΥ

Δωδώνης. Διόλου τυχαία επιλογή, αφού η Ήπειρος της αρχαιότητας και ό,τι έχει απομείνει από αυτήν είναι το επόμενο βήμα στον στρατηγικό σχεδιασμό του εν λόγω σωματείου. Τα αρχαία της θέατρα, άλλα διάσπασμα όπως αυτά της Δωδώνης και της Νικόπολης και άλλα λιγότερο προβλεπόμενα όπως της Κασσώπης, της Αμβρακίας και των Γιτάνων. Στο σύνολό τους, πάντως, συνοψίζουν την παράδοση αρχαίων λατρευτικών δρωμένων και δραμάτων. Τα τελευταία χρόνια, μέσα από κοινοτικά προγράμματα, τα μνημεία αυτά ερευνώνται, ανασκάπτονται συστηματικότερα και αναστηλώνονται.

Ο πολιτισμικός πλούτος της ηπειρώτικης γης άρχισε να αναδεικνύεται και οι χώροι να γίνονται επισκέψιμοι. Καιρός, λοιπόν, να συναντηθούν τα μνημεία αυτά με την ανάπτυξη. Ο τρόπος που θα επιτευχθεί αυτό θα συζητηθεί επί μακρόν στη διάρκεια της επερχόμενης γενικής συνέλευσης των μελών του σωματείου. «Πρόκειται για την πρώτη οργανωμένη προσπάθεια αυτού που αποκαλούμε βιώσιμη ανάπτυξη με επίκεντρο τα μνημεία», δηλώνει ο πρόεδρός του, Στ. Μπένος. «Η Ήπειρος δεν έχει τουρισμό, έχει όμως όλες τις προϋποθέσεις για να αποκτήσει. Αυτή είναι η πρόκληση. Και αυτή η Περιφέρεια

θα λειτουργήσει ως πεδίο πιλοτικής δουλειάς για εμάς. Καταρχάς είναι μία τόσο προικισμένη περιοχή αλλά, συνάμα, τόσο αδικημένη. Σε όλα. Και στα κατάλοιπα του πολιτισμού της. Βρήκαμε όμως σπουδαίους θεσμούς και σπουδαίους ανθρώπους εκεί. Από τους πολίτες, τους συλλόγους μέχρι την επίσημη έκφρασή τους. Συνεπώς η Ήπειρος βρίσκεται στην πρωτοπορία όχι μόνο του επιχειρησιακού σχεδιασμού μας αλλά και του δικού μας αποθέματος, συναισθηματικού και διανοητικού. Και είναι πράγματι ευχής έργον ότι εκεί γίνονται εργασίες σε όλα τα θέατρα ταυτοχρόνως». Τι σημαίνουν όλα αυτά

Αρχαίο θέατρο
Δωδώνης

στην πράξη; «Έχουμε ήδη μιλήσει και συνεργαστεί με ανθρώπους των υπουργείων Πολιτισμού, Τουρισμού και Ανάπτυξης και φυσικά με την Περιφέρεια Ηπείρου προκειμένου να οργανώσουμε, ως επώνυμο τουριστικό προϊόν της χώρας, τη διαδρομή της Ηπείρου με επίκεντρο τα αρχαία θέατρά της. Έχουμε συγκροτήσει τον σχετικό φάκελο. Και είναι η πρώτη φορά που συμβαίνει κάτι τέτοιο, αφού όσο κι αν ακούγεται παράδοξο, δεν έχουμε καμία επώνυμη διαδρομή». Όπως εξηγεί, «ο φάκελος μπαίνει άμεσα στην αγορά ώστε να εκδηλώσουν ενδιαφέρον τα τουριστικά γραφεία που επιθυμούν να αγο-

ράσουν το προϊόν και να το εντάξουν στα προγράμματά τους».

Προσπάθεια για το νέο ΕΣΠΑ

Ακόμη σημαντικότερη όμως θεωρείται η προσπάθεια που καταβάλλεται τόσο από το «Διάζωμα» όσο και από την Περιφέρεια Ηπείρου προκειμένου να ενταχθεί στο νέο ΕΣΠΑ ένα συνολικό πρόγραμμα που θα αφορά στη συνένωση διάσπαρτων αρχαιολογικών χώρων και διαδρομών με αναβαθμισμένες σύγχρονες υποδομές (οδικούς άξονες, γέφυρες). Η γόνιμη συνεργασία μεταξύ των δύο φορέων γεννά ελπίδες ότι το συγκεκριμένο πρό-

γραμμα μπορεί να ενταχθεί ακόμη και εντός του 2013 – παρότι αφορά στην επόμενη προγραμματική περίοδο. Έτσι η Περιφέρεια Ηπείρου θα είναι η πρώτη της χώρας που θα μπορεί να υπερηφανεύεται ότι προσεγγίζει ολιστικά την υπόθεση ανάδειξης της πολιτιστικής κληρονομιάς της, αποδεικνύοντας εμπράκτως το ενδιαφέρον της. Όσο για το γεγονός ότι στα περισσότερα από τα μνημεία της περιηγητικής διαδρομής θα εξακολουθήσουν να γίνονται εργασίες, δεν φαίνεται ουδόλως να επηρεάζει την όλη διαδικασία. «Κατόπιν συνεννόησης με το υπουργείο Πολιτισμού, θα βελτιωθούν όσα σχετίζονται με τη σήμανση, την προσβασιμότητα και την οργάνωση του υλικού. Όμως δεν χρειάζεται να φτάσουμε στο 100% της οργάνωσης του χώρου για να χαρακτηριστεί επισκέψιμος. Οι άνθρωποι συγκινούνται ακόμη κι όταν βλέπουν μία ανασκαφή ή μια αναστήλωση εν εξελίξει», καταλήγει ο πρώην υπουργός.

Θέατρο και ωδείο της Νικόπολης

Η Νικόπολη, η πόλη της νίκης του Οκταβιανού -μετά τη Ναυμαχία στο Άκτιο, το 31 π.Χ., έγινε αύγουστος και εγκαινίασε τη Ρωμαϊκή αυτοκρατορία-, διέθετε ένα μεγάλο θέατρο κι ένα ωδείο. Λόγω του μεγέθους του και της καλής καθ' ύψος διατήρησης των επιμέρους δομών του, το θέατρο προκαλεί το ιδιαίτερο ενδιαφέρον επισκεπτών και περιηγητών ήδη από τον 18ο και 19ο αιώνα, από τις απεικονίσεις των οποίων αντλούνται πολύτιμα στοιχεία για την αρχιτεκτονική του. Αναμφισβήτητη την εντυπωσιακή εικόνα ενισχύει η περίοπτη θέση του ανάμεσα στα κατάλοιπα της αρχαίας πόλης, στα βόρεια του δρόμου Ιωαννίνων - Πρεβέζης, με θέα προς τον Αμβρακικό κόλπο. Το κέντρο της ορχήστρας υπολογίζεται ότι είχε διάμετρο 25 μ. ενώ το κοίλο του, που έχει διάμετρο 92 μ., αναπτύσσεται τόσο στο φυσικό πρανές του λόφου, όσο και στις λιθόκτιστες υποδομές στο ανώτερο τμήμα του, κατά το ρωμαϊκό σύστημα στήριξης. Σύμφωνα με τον πρόεδρο της Επιστημονικής Επιτροπής Νικόπολης, Κων/νο Ζάχο, «στο θέατρο έως σήμερα πραγματοποιήθηκαν μόνο περιορισμένου χαρακτήρα στερεωτικές εργασίες και ορισμένες δοκιμαστικές ανασκαφικές τομές». Μόλις προσφάτως δρομολογήθηκαν, από την Επιτροπή, προκαταρκτικές ανασκαφικές έρευνες με χρηματοδότηση της Περιφέρειας Ηπείρου, καθώς επίσης εργασίες προστασίας, συντήρησης και αποκατάστασης του μνημείου οι οποίες χρηματοδοτούνται από το ΕΣΠΑ. Το ρωμαϊκό ωδείο της Νικόπολης αποτελεί ένα εξαιρετικό δείγμα αρχιτεκτονικής. «Λόγω του μεγέθους, αν και έχει χαθεί ένα σημαντικό μέρος από το ύψος του, αλλά και της σχετι- ►

ΑΡΧΑΙΑ ΘΕΑΤΡΑ ΗΠΕΙΡΟΥ

κά καλής κατάστασης διατήρησής του, το μνημείο δεσπόζει στον εκτεταμένο ερειπιώνα της αρχαίας πόλης», όπως γνωστοποιεί ο κ. Ζάχος. Οι περιορισμένες στερεωτικές επεμβάσεις που έγιναν στη δεκαετία του '60 και στις αρχές του '70 είχαν ως αποτέλεσμα την παρεμπόδιση της περαιτέρω φθοράς του μνημείου. Τα τελευταία χρόνια βρίσκονται σε εξέλιξη από την Επιστημονική Επιτροπή Νικόπολης οι εργασίες στερέωσης και άρσης της ετοιμορροπίας του μνημείου καθώς και η ανάδειξή του με ταυτόχρονη διαμόρφωση του περιβάλλοντος χώρου του.

Μικρό θέατρο Αμβρακίας

Είναι ίσως ο πιο κομψός αρχαίος χώρος θέασης της Μεσογείου, το μικρό θέατρο της Αμβρακίας, που αποκαλύφθηκε το 1976 στη διάρκεια σωστικών ανασκαφικών ερευνών. Βρίσκεται στο κέντρο της σημερινής πόλης της Άρτας, κοντά στον ναό του Αγίου Κωνσταντίνου, «θέση που συμπίπτει με το βορειοδυτικό τμήμα της αρχαίας πόλης, όπου ήταν το θρησκευτικό και πολιτικό κέντρο της, σε μικρή απόσταση από τον υστεροαρχαϊκό ναό του Απόλλωνα», κατά την προϊσταμένη της ΔΓ' Εφορείας Αρχαιοτήτων, Χριστίνα Μερκούρη. Ο ανασκαφέας του, αρχαιολόγος Ηλίας Ανδρέου, το χρονολογεί στα τέλη του 4ου - αρχές 3ου αιώνα π.Χ. Η έρευνά του συνεχίζεται με χρήματα του ΕΣΠΑ. Μάλιστα η αρχαιολογική σκαπάνη έφερε πρόσφατα στο φως και έναν βυζαντινό κλίβανο.

Αρχαίο θέατρο Δωδώνης

Το πέτρινο θέατρο της Δωδώνης, το μεγαλύτερο της Ηπείρου και από τα μεγαλύτερα του ελληνικού κόσμου, με διάμετρο του κοίλου 136 μ. και χωρητικότητα 17.000 - 18.000 ανθρώπων, πρόσθεσε μεγαλείο στο Ιερό του Διός κάτω από το όρος Τόμαρος. «Υπήρξε για τα βόρεια άκρα της Ελλάδας το οργανικό συμπλήρωμα της νέας εποχής, των ελληνιστικών χρόνων. Σκίαζε, κατά συνέπεια, με κάποιον τρόπο τους μεγαλοπρεπείς Δελφούς και τη λαμπρή Ολυμπία, τα πασίγνωστα πανελλήνια ιερά, τα οποία είχαν πάρει το προβάδισμα σε κύρος στα χρόνια των αποικισμών και τα κλασικά χρόνια, από τον 8ο στον 4ο αιώνα π.Χ.», όπως σημειώνει ο προϊστάμενος της αρμόδιας Εφορείας Αρχαιοτήτων, Κων/νος Σουέρεφ. Καιρό τώρα στο συγκεκριμένο αρχαίο θέατρο πραγματοποιούνται εργασίες τεκμηρίωσης, συντήρησης και αναστήλωσης. Τα προβλήματα που κλήθηκε να αντιμετωπίσει η Επιστημονική Επιτροπή Δωδώνης ήταν πολλά και δυσεπίλυτα. Καθώς, παρά τη μεγαλοσύνη του, το θέατρο της Δωδώνης διαθέτει κακής ποιότητας αυθεντικό υλικό. Πρόκειται για τοπικό ασβεστόλιθο που

θρυμματίζεται εύκολα. Ύστερα από πολυετείς επιστημονικές διαβουλεύσεις (και κόντρες) αποφασίστηκε η χρήση τεχνητού λίθου στις επεμβάσεις συντήρησης και δομικής αποκατάστασης των μελών του μνημείου. Ήδη, λοιπόν, έχουν προχωρήσει οι εργασίες «εξυγίανσής» του και μέχρι το 2015 υπολογίζεται να έχει ολοκληρωθεί το κάτω διάζωμα, ενώ έτοιμη είναι και η σχετική μελέτη για το άνω διάζωμα του θεάτρου.

Αρχαίο θέατρο Γιτάνων

Στην καταλληλότερη θέση της αρχαίας πόλης έξω από τα τείχη των Γιτάνων,

εντοπίστηκε το θέατρό της που χρονολογείται στον 3ο αιώνα π.Χ. Η ανασκαφή του άρχισε από την αρχαιολόγο Καλλιόπη Πρέκα - Αλεξανδρή το 1996 και σταμάτησε έναν χρόνο μετά. Ξεκίνησε εκ νέου από την ίδια το 2006 και συνεχίζεται μέχρι σήμερα. Στο πλαίσιο της προγραμματικής σύμβασης που υπεγράφη πέρυσι μεταξύ υπουργείου Πολιτισμού και Περιφέρειας Ηπείρου, προβλέπεται η ολοκλήρωση της ανασκαφικής έρευνας στο θέατρο και η λήψη προκαταρκτικών μέτρων προστασίας του ώστε μελλοντικά να καταστεί δυνατή και η εκπόνηση μελέτης για την αναστήλωση του μνημείου.

Αρχαίο θέατρο Κασσώπης

Η αρχαία Κασσώπη συγκαταλέγεται στους πλέον ελκυστικούς αρχαιολογικούς τόπους της Πρέβεζας. Στα όρια της, πάνω σε έναν υψηλό λόφο, όπου σώζεται η βορειοδυτική ακρόπολη της οχύρωσης, κατασκευάστηκε το θέατρο της πόλης, χωρητικότητας 6.000 - 7.000 θέσεων. Παρουσιάζει αρκετές ομοιότητες με το κατά πολύ μεγαλύτερο θέατρο της Δωδώνης και γι' αυτό θεωρείται σύγχρονό του, χρονολογούμενο έτσι στον 3ο αιώνα π.Χ. Εκτός από θεατρικές παραστάσεις και μουσικές εκδηλώσεις πιθανότατα φιλοξενούσε και τις πολιτικές συνα-

θροίσεις του Κοινού των Κασσωπαίων. Ωστόσο το θέατρο, που βρίσκεται αρκετές εκατοντάδες μέτρα από το πιο απομακρυσμένο σημείο της πόλης, δεν έχει ακόμη αποτελέσει αντικείμενο συστηματικής ανασκαφικής έρευνας. Μετά την εγκατάλειψη της αρχαίας πόλης παρέμεινε εκτεθειμένο στις δυνάμεις της φύσης. Καλύφθηκε από πυκνή βλάστηση ενώ οι πτώσεις τμημάτων βράχων από τον λόφο προκάλεσαν σημαντικές φθορές σε όλη του την έκταση. Από το φθινόπωρο του 2011, με κονδύλια από το ΕΣΠΑ, υλοποιείται πρόγραμμα ανάδειξης της συνοικίας του θεάτρου αρχαίας

Κασσώπης, από τη ΛΓ' Εφορεία Αρχαιοτήτων. Ως εκ τούτου πραγματοποιείται, μεταξύ άλλων, αρχαιολογικός καθαρισμός του θεάτρου και της ευρύτερης περιοχής του, αποκάλυψη της ορχήστρας και του σκηνικού οικοδομήματός του και σχεδιαστική αποτύπωση όλων των νέων αρχιτεκτονικών στοιχείων που έρχονται στο φως. «Καθώς ελάχιστα στοιχεία είναι γνωστά μέχρι και σήμερα στην έρευνα για την περιοχή του θεάτρου, οι εν εξελίξει εργασίες θα εμπλουτίσουν τις γνώσεις μας για την πλέον πολυσύχναστη περιοχή της αρχαίας πόλης», όπως σημειώνει ο αρχαιολόγος, Γιώργος Ρήγιнос. ✦